

دکتريعقوب آژند

کارستان هنر پروری اسکندر سلطان

(۸۱۷-۸۰۷ هجری)

چکیده

اسکندر سلطان فرزند عمر شیخ بن تیمور از شاهزادگان هنرپرور تیموری است که نزدیک به ده سال حکومت فارس و اصفهان را در اختیار داشت. در این مقاله کارنامه هنرپروری وی و کیفیت آن مورد ارزیابی قرار گرفته است. نخست فعالیتهای سیاسی وی از برای حکومت تیموری فحص می شود. پس از مرگ تیمور شماری از فرزندان او برای جانشینی به نزاع پرداختند و در نهایت شاهرخ توانست بر امپراتوری دست یابد و در هرات مستقر شود. یکی از مدعیان سلطنت اسکندر سلطان برادرزاده شاهرخ بود که مقهور او می شود و در سال ۸۱۷ هجری حکومت فارس و اصفهان را از دست می دهد و بدست برادرش نابینا می شود و بعد به قتل می رسد. بعد فعالیتهای هنری او فحص می شود و میزان کوشندگی وی در عالم کتاب آرای و نگارگری مشخص می گردد و سپس آثار بازمانده از دوره او مشخص می شود و در نهایت برآیند و تأثیرات هنرپروری وی مورد ارزیابی قرار می گیرد.

واژه های کلیدی

اسکندر سلطان، گلچین منظوم، کتاب ولادت اسکندر، زیج نامه، گلچین حماسه ها

عبدالرسول چمانی

نظریه هنر رنسانس و مرکزیت مفهوم گردهبرداری صحیح

چکیده

این نوشتار بر آن است تا با روشی توصیفی_تحلیلی به تحلیل محتوای متون برجسته‌ترین نظریه‌پردازان هنر رنسانس مخصوصاً لئون باتیستا آلبرتی نگاهی مجدد کرده، و یکی از کلیدی‌ترین مفاهیم آن دوران، یعنی «گردهبرداری صحیح» را به عنوان هسته اصلی نظریه هنر رنسانس بررسی و معرفی نماید. به بیانی دیگر، پرسش اصلی این مختصر متوجه چگونگی قواعد حاکم بر نظام بازنمایی رنسانس و نقش کلیدی‌ترین انگاره آن است. از دستاوردهای عظیم رنسانس ابداع «نظریه هنر» است که بیشتر مرهون دیدگاه‌های آلبرتی می‌باشد؛ نظریاتی که می‌توان آنها را به مثابه روح و چکیده هنر آن دوران دانست. آلبرتی و دیگر فرهیختگان آن زمان مفهومی جدیدی از «بازنمایی» و قواعد حاکم بر آن را معرفی کردند. بعضی پژوهشگران این نوع بازنمایی را به «گردهبرداری صحیح» تفسیر، و آن را ذیل دو مبحث مطرح کرده‌اند: یکی «حقیقت مادی» و دیگری «حقیقت فرمی». حقیقت مادی به رابطه اثر هنری با جهان خارج پرداخته، و حقیقت فرمی به ارتباط درونی اجزا و چگونگی سازماندهی آنها، مخصوصاً مفهوم پرسپکتیو، اشاره می‌کند. به نظر می‌رسد با طرح مفهوم «گردهبرداری صحیح» و نقش مرکزی آن در نظریه هنر رنسانس، آثار آن دوره را نمی‌توان به مثابه تنها شیوه طبیعی یا علمی برای بازنمایی دانست، بلکه باید آن را تنها یکی از انواع نظام‌های بازنمایی تصویری انگاشت.

واژه های کلیدی

نظریه هنر رنسانس، گردهبرداری صحیح، بازنمایی تصویری، لئون باتیستا آلبرتی

چکیده

مقاله حاضر با عنوان « بررسی نقش پرنده در هنر بین النهرین، ایران و مصر باستان » سعی دارد با نگاه از منظری متفاوت به فصل مشترک تازه ای میان این تمدنهای باستانی دست یابد. در اینجاقایسه تطبیقی نقوش پرندگان از زوایای گوناگون انجام گرفته و سعی شده به سوالاتی همچون: ۱-تاثیر باورها و اعتقادات مذهبی بر ترسیم پرندگان در آثار گوناگون، ۲- چگونگی تنوع گونه های پرندگان در آثار هنری، ۳- بررسی بال پرنده از نظر شمایل نگاری، ۴- بررسی بالها مبتنی براندازه و شکل ظاهری، و... پاسخی منطقی داده شود. نوع تحقیق بنیادی و روش انجام آن به صورت توصیفی و تحلیل محتوایی بوده و روش گردآوری اطلاعات از طریق استفاده از کتابخانه ها، بازدید از موزه های داخلی، و جستجو در پایگاههای اطلاع رسانی است.

واژه های کلیدی

پرنده، بررسی تطبیقی، بین النهرین، ایران ، مصر .

دکتر عبدالمجید حسینی‌راد

دیدار با فرشته رنگ

بررسی نور و رنگ در نگارگری ایران

چکیده

نور و رنگ از عناصر اصلی هنر نقاشی و فضای تجسمی آثار نگارگران ایرانی به شمار می‌رود. این دو به مثابه ظاهر و باطن حقیقتی واحد، که تجلی و نمودی از فیض خداوند در عالم است، جلوه‌گر شده‌اند. براساس آیاتی از قرآن کریم که خداوند را نور آسمان‌ها و زمین گفته‌اند، جنبه‌های تمثیلی و رمزآمیز نور و رنگ مورد توجه فلاسفه، حکما و عرفای مسلمان نیز قرار گرفته است. تأثیرات حکمت و عرفان اسلامی بر نگاه هنرمندان مسلمان به موضوع هنر و عمل هنرمندانه، به نمایش جلوه‌هایی خاص از نور و رنگ در عالم خیالی نقاشی ایرانی انجامیده و موجب شده تا در فضای نگاره‌ها مشاهدات باطنی از عالم مثال و نور و رنگ به نمایش درآید. این مقاله ضمن توجه به سرچشمه‌های به کارگیری رنگ در آثار هنر ایران پیش از دوران اسلامی، به ریشه‌یابی توجه به نور در اساطیر باستانی ایران پرداخته و جلوه‌ها و تأثیرات آن را تا دوران اسلامی پی‌گیری می‌نماید و از همین رهگذر جنبه‌های تمثیلی و رمزآمیز نور و رنگ را در باور حکمای اشراقی مورد توجه قرار می‌دهد. نور فراگیر و رنگ‌های متباین، درخشان و دارای خلوص و بدون سایه - روشن بیشترین جلوه را در عالم نگارین نقاشی ایرانی دارند. در همین راستا استفاده از نام و جلوه‌های رنگ‌های متباین و مکمل، به عنوان عوامل اصلی ادراک بصری در ساخت تصاویر خیالی در اشعار فارسی مورد توجه قرار گرفته و رابطه متقابل صورت‌های خیالی شعری و فضای رنگین نگاره‌ها بررسی شده است.

واژه‌های کلیدی

نورهای رنگین، رنگ، رنگ و نور، عالم رنگین نگارگری، فرشته رنگ

پوپک رهنمون، مونا اسلامی

حمزه نامه، عظیم ترین مجموعه مصور گورکانی

چکیده

حمزه نامه که مجموعه ای مصور از ماجراهای امیر حمزه صاحبقران است در این پژوهش مورد بررسی قرار می گیرد. داستانهای حماسی این مجموعه به واسطه جذابیت فراوان و بار غنی مذهبی اشان در دوره گورکانی به شبه قاره هند راه یافتند. مجموعه حمزه نامه شامل ۱۴ جلد و ۱۴۰۰ نگاره بوده که در مدت ۱۵ سال (۹۸۲-۹۶۷.ه.ق/۱۵۷۵-۱۵۶۰م) توسط نگارگران کارگاه نقاشی سلطنتی اکبرشاه مصور گردیده است. روند کلی داستانها و نگاره هایی که بر مبنای آنها مصور شده اند، ستیز امیر حمزه با کفار و تلاش وی برای مسلمان ساختن آنهاست. در این راستا ماجراهای پیچیده و تو در تو نیز رخ می دهد که مضامین تخیلی، حماسی، تاریخی، مذهبی و گاه عاشقانه را در بر دارد. جذابیت این مجموعه در قطع بزرگ تصاویر، درشت نمایی عناصر، قرار گرفتن متن در پشت تصویر و بالاخره کاربرد آن در سنت نقالی خلاصه می شود. آنچه در این مجموعه به چشم می خورد، خصوصیات زندگی اشرافی گورکانی، اصالت نقاشی ایرانی، عناصر نقاشی آسیای میانه و ابداعات نوین نقاشی اروپایی می باشد که با محیط و شرایط جغرافیایی هند سخت عجین شده است. هدف از این بررسی، معرفی مجموعه حمزه نامه به عنوان یکی از عظیم ترین نسخ مصور شده دوران گورکانی و تحلیل محتوایی، ساختاری و نشانه شناختی دو نگاره از این نسخه با توجه به داستان و روابط بینامتنی می باشد.

واژه های کلیدی

نقاشی گورکانی، حمزه نامه، ساختار تصویری، محتوا و مضمون

فهیمه پهلوآن

فرآیند ارتباط و کیفیت ثبت مشروعیت آرم

چکیده

نهادهای اجتماعی با فعالیت های گوناگون، همواره از یک علامت تصویری یا نوشتاری به عنوان آرم یا مارک استفاده می کنند. کارکرد این علایم به مثابه ی امضا یا نشان هویت آنان است. در زندگی روزمره اجتماعی ما، این نشان ها پیوسته در معرض دید و عامل پیوند ما با سازمان ها و نهادهای اجتماعی هستند. گزینش سبک بازنمایی برای بیان اهداف، اندیشه و یا ارائه فرآورده، در ارتباط تصویری این نهادها با جامعه، نقش مهمی را ایفا می کند. این گزینش، به انتخاب شیوه های دیده شدن، درک و دریافت پیام و در عمل به شکل گیری گفتمان تصویری مورد نظر فرستنده پیام، و در واقع به گزینش هویت بصری نگرش سازمان از خود و برای جامعه می انجامد، ساخت «استعاره و مجازهای» سازمانی. شناخت عناصر و کارکردهای گوناگون تصویر به لحاظ تبیین معیارهای تأثیرگذار آرم در فرآیند ارتباط، به توصیف انواع کاربردی آرم پیوند می خورد، در این مرحله بحث مشروعیت ارتباطی آرم مطرح می شود. تفکیک این گونه ها در انتخاب شیوه بیان معنا در پیام، تفکیک دو گونه متفاوت کاربردی برای آرم را میسر می کند: آرم هایی که از شروع حیات اجتماعی دارای مشروعیت هستند و آرم هایی که باید به مرور، بر اثر تکرار و تماس با جامعه مشروعیت کسب کنند. درونمایه این مقاله، شرکت در بحث «مشروعیت» در حوزه کارکردها و نقش آرم در فرآیند ارتباط با جامعه است. بدین منظور، نظریه بنوآ هایل برون [۱] (۲۰۰۱، ۱۰۷-۹۹) الگوی تحلیل ۸ آرم تلفیقی/شمایلی، منسوب به سازمان های ایرانی قرار گرفته است. متغیرهای تعیین کننده و تأثیر گذار این الگو، به خوبی نشان داد که انتخاب شیوه بیان از طرف فرستنده پیام، مهم ترین عامل در تکوین گفتمان و شکل دهنده معنای پیام است.

واژه های کلیدی

شیوه های بازنمایی. انواع نشانه. استعاره و مجاز. هویت چیست. مشروعیت آرم

دکتر محمد ستّاری

میزان تأثیرپذیری اولین عکاس حرفه‌ای ایران از معاصرین اروپایی‌اش

چکیده

عکاسی به صورت داگرتیپی (انداختن عکس روی صفحه نقره‌ای) در سال ۱۸۳۹، همزمان با سلطنت محمدشاه قاجار در پاریس عرضه شد خبر این اختراع حدود چند ماه بعد به ایران رسید و رجال کشور مشتاق این هنر شدند. سه سال بعد در تهران دربار محمدشاه برای داشتن تجهیزات عکاسی ابراز تمایل کرد. روابط با فرانسه چندان مطلوب نبود و با انگلیس نیز نه چندان خوب به این ترتیب همسایه شمالی از فرصت استفاده کرد و یک دیپلمات را تعلیم عکاسی داده با دوربین داگرتیپی و دیگر وسایل مخصوص روانه تهران ساخت. در آغاز زمستان در حضور محمدشاه چند عکس برداشته شد. کمی بعد سه دوربین داگرتیپی در تهران وجود داشت در حالی که در اغلب کشورهای جهان هنوز عکاسی متداول نشده بود. اولین عکاس حرفه‌ای ایران آقارضا نام داشت. او اولین ایرانی‌ای بود که لقب «عکاس باشی» را از ناصرالدین شاه قاجار دریافت کرد. وی شاگرد کارل‌هیان عکاس فرانسوی تبار مقیم ایران بود. آقارضا در سفرهای اول و دوم ناصرالدین شاه به فرنگ جزو همراهان بود و در پاریس آثار نادار عکاس معروف فرانسوی را دید. ضمناً با لوئیجی مونتابونه عکاس اهل ایتالیا که به ایران آمده بود، ملاقات داشت و شیوه کار وی را از نزدیک مشاهده نمود. پژوهش حاضر تلاش دارد تا به میزان تأثیرپذیری آقارضا از کارل‌هیان، نادار و مونتابونه بپردازد. این تحقیق با بررسی آلبوم‌های عکس کاخ گلستان و اسناد نوشتاری دوره قاجار صورت پذیرفته است.

واژه‌های کلیدی

آقارضا عکاس باشی، تاریخ عکاسی ایران، کارل‌هیان، مونتابونه، نادار، پرتره نگاری

محمد خدادادی مترجم‌زاده

ارزیابی ساختار و محتوای مجله‌های فارسی زبان عکاسی از دیدگاه جامعه تخصصی عکاسی (مورد پژوهی: عکاسان دانشگاه هنر)

چکیده

بهبود سطح آگاهی یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های مراکز دانشگاهی است، و با وجود راهکارهای متعدد و متعارف آموزشی، نمی‌توان نقش نشریه‌های ادواری مرتبط را کوچک شمرد. در واقع هدف اصلی این جستار؛ بررسی نقش نشریه‌های فارسی زبان عکاسی در بهبود سطح آگاهی جامعه عکاسی دانشگاه هنر در سال ۱۳۸۵ می‌باشد. و تحلیل کارآمدی یا ناکارآمدی آن‌ها با توجه به نظر مخاطبین دانشگاهی، می‌تواند زمینه‌ساز چالش سودمند خاستگاه طرفین از برقراری ارتباط سازنده در جهت بهبود آگاهی تلقی شود. به‌طور منطقی برای بررسی عمیق‌تر موضوع ضمن محدود کردن عرصه پژوهش به بازنگری شمارگان منتشر شده چند مجله در سال ۱۳۸۵ و چگونگی بازخورد مطالب آن‌ها نزد مخاطبین جامعه عکاسی دانشگاه هنر از طریق نظرسنجی، به مباحث نظری همچون نقد توجه بیشتری مبذول شد. سوای نحوه تأمل برانگیز رایه پاسخ‌ها (برخی ظرف چند دقیقه و برخی ظرف چند روز پرسش‌نامه را پُر نمودند)، بیشترین آرای به‌دست آمده به‌ترتیب به: نبود نقد سازنده به روند عکاسی معاصر کشور در نشریه‌های مورد بررسی، و به طرح دیدگاه‌ها به‌عنوان مهم‌ترین بحث برای بهبود آگاهی نظری عکاسان دلالت می‌کرد. بر اساس نمایه پاسخ‌های گروه هدف به محورهای: ساختار کلی و جهت‌مندی، مقوله‌بندی کارآمد موضوعات و طرح مباحث نظری کارآمد در باره مجله‌ها، به‌ترتیب؛ فصل‌نامه‌های حرفه‌هنرمند و عکسنامه از اقبال بیشتری برخوردار بودند. در کنار این نتایج می‌بایست به موضع (پاسخ) متناقض‌نمای برخی از اعضای گروه هدف به پرسش‌نامه اشاره کرد که خود چالشی دیگر است. همچنین وجود ابهام در توقع و انتظار برخی، از ماهیت و رسالت نشریه‌های ادواری عکاسی دیگر رهیافت این بررسی است. در نهایت ارتباط و هم‌اندیشی دوره‌ای دست‌اندرکاران مجله‌ها و مخاطبین دانشگاهی آن‌ها همانند طرح جستارهایی از این دست می‌تواند به ترسیم ساختاری متناسب با ضرورت‌های اکنون جامعه عکاسی در مسیر بهبود آگاهی یاری رساند.

واژه‌های کلیدی

مجله، آگاهی، جامعه، عکاسی، دانشگاه